



ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๒
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้
สมปยุตตา ยถาโยคํ ฯลฯ สงคโห นาม นียเต
ข. แสดงอาการเป็นไปแห่งการเสวยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลายมีกี่อย่าง อะไรบ้าง ?
๒. ก. ให้แสดงการจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ ?
ข. โอโลภะ โอโทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกไหน ? โอโลภะ โอโทสะ ที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกไหน ? และติเหตุกเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น ได้แก่อะไรบ้าง เหตุ ๓ นั้นคืออะไร ? ให้แสดงตามคหิตัคคหนนัย
๓. ก. จิตที่ทำหน้าที่มากที่สุดมีกี่ดวง คืออะไรบ้าง ทำหน้าที่กี่อย่าง คืออะไร ?
ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดมีกี่ดวง คืออะไรบ้าง ทำหน้าที่กี่อย่าง คืออะไร ?
ค. เพราะเหตุใดจึงมี ๑๔ กิจแต่ฐานของกิจมีเพียง ๑๐ ฐาน ?
๔. ให้แสดงจิตที่เกิดใน ทวาร และพ้นจากทวารโดยแน่นอนและไม่แน่นอนดังต่อไปนี้
ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕
ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖
๕. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่างคำว่า อารัมมณะ กับคำว่า อาลัมพะณะ ?
ข. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้
ฉวตถุํ นิสสิตา กามะ สตต รูปะ จตุพพิธา
ติวตถุํ นิสสิตารูปะ ธาตเวกานิ สสิตา มตา ?
๖. ก. สมุจจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? ให้ยกจกจันตละขึ้นแสดงด้วย ?
ข. พระอนุรุทธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็นกี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ?
ให้บอกความหมายของหมวดนั้น ๆ มาด้วย ?
๗. ในอุกกุศลสังคหะมีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง และให้แปลพร้อมแสดงองค์ธรรมของบทดังต่อไปนี้
ก. กามาสวะ ข. ภโวฆะ ค. ทิฏฐิโยคะ ง. พยาปาทกายคันถะ จ. อวิชชาเนีวระณะ
๘. ก. ให้จำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยจิต เจตสิก รูป
ข. จงแสดงความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของอนัญญาตัญญูสามินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์
๙. ในโพธิปักขิยสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงความหมายพร้อมองค์ธรรมในบทต่อไปนี้
ก. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ข. ฉันทิทธิบาท ค. สัทธินทรีย์ ง. สัมมาทิฏฐิ
๑๐. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ?
ข. ให้แสดงอริยสัจจะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

กลุ่มงานวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๒
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจยสังคหะ ๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ให้แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย ?

ตอบ แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย

๑. เวทนาสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเวทนา ๓ หรือ ๕
๒. เหตุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ๖
๓. กิจจสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งกิจ ๑๔ และฐาน ๑๐
๔. ทวารสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ๖
๕. อารัมมณสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งอารมณ์ ๖
๖. วัตถุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ๖

๒. ก. คำว่าเหตุ หมายความว่าอย่างไร ? ผลที่เกิดจากเหตุนั้น ได้แก่อะไร ?

ข. เมื่อจำแนกจิตโดยเหตุ ๖ แล้วมีแต่ อเหตุกจิต เอกเหตุกจิต ทวิเหตุกจิต ตติเหตุกจิต ส่วนจตุเหตุกจิต

ปัญจเหตุกจิต ฉเหตุกจิตนั้นไม่มี ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด ?

ตอบ ก. คำว่าเหตุ หมายความว่า เป็นธรรมที่ให้ผลเกิดขึ้นและให้ผลธรรมนั้น ตั้งมั่นในอารมณ์ และให้เจริญขึ้นได้
ผลที่เกิดจากเหตุนั้น ได้แก่ กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม ที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง อพยากตบ้าง

ข. การที่จตุเหตุกจิต ปัญจเหตุกจิต ฉเหตุกจิต ไม่มีนั้น เพราะอกุศลเหตุมีเพียง ๓ กุศลเหตุ และอพยากตเหตุ
ก็มีเพียง ๓ ธรรมดากุศลเหตุ กับ กุศลเหตุหรือกับ อพยากตเหตุ นั้น เกิดขึ้นพร้อมกันในจิตดวงเดียวกันไม่ได้ ฉะนั้น
จตุเหตุกจิต ปัญจเหตุกจิต ฉเหตุกจิตจึงไม่มี

๓. ความยึดมั่นในอารมณ์ เรียกว่าอะไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาพร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ความยึดมั่นในอารมณ์ เรียกว่า อุปาทาน มี ๔ คือ

๑. กามอุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในกามคุณอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิกที่ในโลภมูลจิต ๘
๒. ทิฏฐุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในความเห็นผิด ที่นอกจากสัสสพตปรามาสทิฏฐิ และ
อัตตวาททิฏฐิ องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔
๓. สัสสพตูปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในการปฏิบัติผิด องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน
ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔
๔. อัตตวาทุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในรูปนามขันธ ๕ ว่าเป็นตัวเป็นตน องค์ธรรมได้แก่
ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔

๔. คำว่า อาหาร แปลว่าอะไร ? หมายความว่าอย่างไร ? และให้แสดงอาหาร ๔ พร้อมทั้งความหมาย และองค์ธรรม

ตอบ คำว่า อาหาร แปลว่า นามา หมายความว่า ทำให้ผลเกิดขึ้น และช่วยอุดหนุนให้ตั้งอยู่ได้ เจริญขึ้นได้
อาหารมี ๔ คือ

๑. กพฬิการาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ อาหารชรูปเกิด องค์ธรรม ได้แก่ โอชา ที่อยู่ในอาหารต่าง ๆ
๒. ผัสสอาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ เวทนาเกิด องค์ธรรม ได้แก่ ผัสสเจตสิก ที่ในจิตทั้งหมด
๓. มโนสัณเฏจนอาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ วิปากวิญญาณ มีปฏิสนธิจิต เป็นต้น เกิด องค์ธรรม ได้แก่

เจตนาเจตสิก ที่ในจิตทั้งหมด

๔. วิญญาณาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้เจตสิก และกัมมชรูปเกิด องค์ธรรม ได้แก่ จิตทั้งหมด

๕. คำว่า ขันธ หมายความว่าอะไร ? ให้แสดงขันธ ๕ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ คำว่า ขันธ หมายความว่า เป็นกลุ่ม เป็นกอง

แสดงขันธ ๕ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรมดังนี้คือ

๑. รูปขันธ กองรูป องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘

๒. เวทนาชั้น์ กองเวทนา องค์ธรรมได้แก่ เวทนาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑
๓. สัญญาชั้น์ กองสัญญา องค์ธรรมได้แก่ สัญญาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑
๔. สังขารชั้น์ กองสังขาร องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๐ (เว้นเวทนา สัญญา)ที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ตามสมควร
๕. วิญญาณชั้น์ กองจิต องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

กลุ่มงานวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๒

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะโท

สอบ วันเสาร์ที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้

สมปยุตตา ยถาโยคํ ฯลฯ สงคโห นาม นียเต

ข. แสดงอาการเป็นไปแห่งการเสวยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลายมีกี่อย่าง อะไรบ้าง ?

ตอบ ก. แปลคาถาดังต่อไปนี้

สภาวะธรรม ๕๓ คือ จิตและเจตสิก ชื่อว่า นามเตปญญาส ว่าโดยลักษณะของตน ๆ ประกอบด้วย เอกุปปาตทา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงปกิณณกสังคหะ ของจิตและเจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต โดยประเภทแห่งเวทนา เหตุ กิจ ทวาร อารมณ์และวัตถุตามสมควร

ข. อาการเป็นไปแห่งการเสวยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลายมีอยู่ ๓ อย่าง

๑. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกสบาย เรียกว่า สุขเวทนา

๒. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกไม่สบายเรียกว่า ทุกขเวทนา

๓. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกเฉย ๆ ไม่มีสุข ไม่มีทุกข์ เรียกว่า อุเบกขาเวทนา

๒. ก. ให้แสดงการจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ ?

ข. โอลงะ โทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกไหน ? โอลงะ โทสะ ที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกไหน ? และติเหตุกเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น ได้แก่อะไรบ้าง เหตุ ๓ นั้นคืออะไร ? ให้แสดงตามคหิตัคคหนนัย

ตอบ ก. การจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ ในสเหตุกจิต ๗๑ หรือ ๑๐๓ นั้น

๑. เอกเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๑ มี ๒ ดวงคือ โมหมูลจิต ๒ มีเหตุ ๑ คือ โมหเหตุ

๒. ทวิเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๒ มี ๒๒ ดวงคือ โลภมูลจิต ๘ มีเหตุ ๒ คือ โลกเหตุ โมหเหตุ โทสมูลจิต ๒ มีเหตุ ๒ คือ โทสเหตุ โมหเหตุ ญาณวิปยุตตจิต ๑๒ มีเหตุ ๒ คือ โลกเหตุ โทสเหตุ

๓. ตติเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๓ มี ๔๗ หรือ ๗๔ ดวงคือ กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต ๑๒ มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐ มีเหตุ ๓ คือ โลกเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ

ข. โอลงะ โทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกเอกเหตุกเจตสิก โอลงะ โทสะ ที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกทวิเหตุกเจตสิก และติเหตุกเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น

ได้แก่ อัญญุสमानเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้น โอลงะ โทสะ ปัญญา) ที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิต เหตุ ๓ นั้น คือ โลกเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ

๓. ก. จิตที่ทำหน้าที่มากที่สุดมีกี่ดวง คืออะไรบ้าง ทำหน้าที่กี่อย่าง คืออะไร ?

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดมีกี่ดวง คืออะไรบ้าง ทำหน้าที่กี่อย่าง คืออะไร ?

ค. เพราะเหตุใดกัมมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกัมมีเพียง ๑๐ ฐาน ?

ตอบ ก. จิตที่ทำหน้าที่มากที่สุดมี ๒ ดวง คือ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ ทำหน้าที่ ๕ อย่าง คือ ปฏิสนธิกิจ

ภวังกิจ จุตติกิจ สันตிரณกิจ ตทารัมมณกิจ

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดมี ๗ ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ทำหน้าที่ ๑๔ อย่าง คือ ปฏิสนธิกิจ ภวังกิจ จุตติกิจ อาวัชชนกิจ ทัสสนกิจ สวณกิจ ฆายนกิจ สายนกิจ มุสนกิจ

สัมปฏิจฉณกิจ สันตிரณกิจ วัฏฐัพพนกิจ ชวนกิจ ตทารัมมณกิจ

ค. กัมมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกัมมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะ ทัสสนกิจ สวณกิจ ฆายนกิจ สายนกิจ มุสนกิจ ทั้ง ๕ นี้ ต้องตั้งอยู่ในระหว่างปัญจทวาราวชชนจิตกับสัมปฏิจฉณจิตเท่านั้น ตั้งอยู่ที่อื่นไม่ได้ ฐานนี้เรียกว่า ปัญจวิญญูฐาน ด้วยเหตุนี้ฐานจึงมีเพียง ๑๐ ฐาน

๔. ให้แสดงจิตที่เกิดใน ทวาร และพ้นจากทวารโดยแน่นอนและไม่แน่นอนดังต่อไปนี้

ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖

ตอบ ก. จิตที่เกิดในทวารเดียวโดยแน่นอนมี ๓๖ หรือ ๖๘ ดวงได้แก่ ทวิปัญญาวินญาณจิต ๑๐ อัปนาชวนจิต ๒๖ หรือ ๕๘ ไม่แน่นอนได้แก่ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญญาวินญาณจิต ๑๐)

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕ โดยแน่นอนมี ๓ ดวง ได้แก่ มโนธาตุ ๓ ไม่แน่นอนได้แก่ กามจิต ๔๑ (เว้นทวิปัญญาวินญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓)

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ โดยแน่นอน มี ๓๑ ดวงได้แก่ โสมนัสสันตிரณจิต ๑ มโนทวาราวชชนจิต ๑ กามชวนจิต ๒๙ ไม่แน่นอนมี ๑๐ ดวง ได้แก่ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖ โดยแน่นอน มี ๙ ดวงได้แก่ มหัคคตวิปากจิต ๙ ไม่แน่นอนมี ๑๐ ดวง ได้แก่ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

๕. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่างคำว่า อารัมมณะ กับคำว่า อาลัมพะณะ ?

ข. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้

ฉวตถุ นิสสิตา กามะ สตต รูปะ จตุพพิธา

ติวตถุ นิสสิตารูปะ ธาตเวกานิ สสิตา มตา ?

ตอบ ก. ความแตกต่างกันระหว่างคำว่า อารัมมณะ กับอาลัมพะณะนั้น มีดังนี้ อารัมมณะ หมายความว่า ธรรมชาติที่เป็นที่ยินดีของจิตเจตสิกทั้งหลาย เสมือนหนึ่งสวนดอกไม้อันเป็นที่ยินดีของคนทั้งหลาย อาลัมพะณะ หมายความว่า ธรรมชาติอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิตเจตสิกทั้งหลาย เหมือนไม้เท้าหรือเชือกอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของคนชรา และคนทุพพลภาพ ฯ

ข. คาถานี้แปลความว่า นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบ วิญญาณธาตุ ๗ ที่อาศัยวัตถุรูป ๖

เกิดในกามภูมิ ๑๑ พึงทราบวิญญาณธาตุ ๔ คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญาณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ที่อาศัยวัตถุรูป ๓ คือ จักขุวัตถุ โสตวัตถุ ทหวัตถุ

เกิดในรูปภูมิ ๑๕ (เว้นอัสสญญัตตภูมิ) พึงทราบมโนวิญญาณธาตุ ๑ ที่ไม่ได้อาศัยวัตถุรูป เกิดในรูปภูมิ ๔

๖. ก. สมุจจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? ให้ยกวจนัตถะขึ้นแสดงด้วย ?

ข. พระอนุรุธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็นกี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ? ให้บอกความหมายของหมวดนั้น ๆ มาด้วย ?

ตอบ ก. สมุจจยสังคหะ หมายความว่า ปริจเฉทที่แสดงการรวบรวมปรมาัตถธรรมทั้ง ๔ ที่มีสภาพเข้ากันได้ให้อยู่เป็นหมวด ๆ ชื่อว่าสมุจจยสังคหะ ดังมีวจนัตถะแสดงว่า สห อัจฉินเต เอเตธาติ สมุจจโย (วา) สัม ปินเตตวา อัจฉินเต เอเตนาติ สมุจจโย ปริจเฉทที่ชื่อว่าสมุจจยะ เพราะเป็นปริจเฉทที่แสดงรวบรวมปรมาัตถธรรมทั้ง ๔ ประการพร้อมกัน (หรือ) ปริจเฉทที่ชื่อว่าสมุจจยะ เพราะเป็นเหตุแห่งการรวบรวมปรมาัตถธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้ ให้อยู่เป็นหมวด ๆ

ข. พระอนุรุธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้นออกเป็น ๔ หมวด คือ

๑. อุกุศลสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลโดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง

๒. มิสกสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อุกุศล อพยากตะ ทั้ง ๓ ปนกันหมวดหนึ่ง

๓. โพธิปักขิยสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายมรรคญาณ หมวดหนึ่ง

๔. สัพพสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตถุธรรมทั้งหมดรวมกัน หมวดหนึ่ง

๗. ในอกุศลสังคหะมีธรรมอยู่ที่หมวด คืออะไรบ้าง และให้แปลพร้อมแสดงองค์ธรรมของบทดังต่อไปนี้

ก. กามาสวะ

ข. ภโวฆะ

ค. ทิฏฐิโยคะ

ง. พยาปาทกายนันตะ

จ. อวิชชา นีวรณะ

ตอบ ในอกุศลสังคหะนั้นมีธรรมอยู่ ๙ หมวดคือ

๑. อาสวะ

๒. โฆฆะ

๓. โยคะ

๔. คันถะ

๕. อุปาทาน

๖. นีวรณะ

๗. อนุสัย

๘. สังโยชน์

๙. กิเลส

แปลและแสดงองค์ธรรมของบทต่อไปนี้

ก. กามาสวะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องไหลอยู่ในกามคุณอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่โลกเจติก ที่ในโลกมูลจิต ๘

ข. ภโวฆะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องทำให้สัตว์จมอยู่ในรูปภพ อรูปภพ หรือรูปฌาน อรูปฌาน องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก ที่ในทวิภูตวิปปยุตตจิต ๔

ค. ทิณฺณโยคะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องประกอบสัตว์ให้ติดอยู่ในความเห็นผิด องค์ธรรมได้แก่ ทิณฺณเจตสิก ที่ในทวิภูตวิปปยุตตจิต ๔

ง. พยาปาทกายนคณะ ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องล่องนามกายรูปกายไว้โดยอาการโกรธ องค์ธรรมได้แก่ โทสเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒

จ. อวิชานีวรณะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องกั้นความดีคือความหลง ความโง่ ที่ไม่รู้ตามความเป็นจริง องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิก ที่ในอกุศลจิต ๑๒

๘. ก. ให้จำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยจิต เจตสิก รูป

ข. จงแสดงความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของอนัญญาตัญญูสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์
ตอบ ก. จำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยจิต เจตสิก รูป นั้นมีดังนี้คือ ในอินทรีย์ ๒๒ นั้น จักขุนทรีย์ โสทรินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ อิตถินทรีย์ บุริสสินทรีย์ รวม ๗ เป็นรูป, ชีวิตินทรีย์ เป็นเจตสิกและรูป, มนินทรีย์ เป็นจิต สุขินทรีย์ ทุกขินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ อุปเพกขินทรีย์ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมานินทรีย์ ปัญญินทรีย์ อนัญญาตัญญูสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์รวม ๑๓ เป็นเจตสิก

ข. อนัญญาตัญญูสามิตินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ที่ตนไม่เคยรู้ องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในโสดาปัตติมรรคจิต ๑

อัญญินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ที่ตนเคยรู้ องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมรรคจิตเบื้องบน ๓ และผลจิตเบื้องต่ำ ๓

อัญญาตาวินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ สิ้นสุดแล้ว องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในอรหัตผลจิต ๑

๙. ในโพธิปักขิยสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงความหมายพร้อมองค์ธรรมในบทต่อไปนี้

ก. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ข. ฉันทิทธิบาท ค. สัทธินทรีย์ ง. สัมมาทิฏฐิ

ตอบ ในโพธิปักขิยสังคหะมีธรรมอยู่ ๗ หมวด คือ ๑. สติปัฏฐาน ๒. สัมมปปธาน

๓. อิทธิบาท ๔. อินทรีย์ ๕. พละ ๖. โพชฌงค์ ๗. มัคคังคะ

แสดงความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของบทดังนี้

ก. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติที่ตั้งมั่นอยู่ในการพิจารณาเนื่อง ๆ ซึ่งกาย คือรูปขันธ์ มีลมหายใจเข้าออก อิริยาบทใหญ่ อิริยาบถน้อย เป็นต้น องค์ธรรมได้แก่

สติเจตสิกที่ในมหากุศล ๘ มหาภิริยาจิต ๘ อัปนาขวนะ ๒๖

ข. ฉันทิทธิบาท ความพอใจอย่างแรงกล้า เป็นบาทเบื้องต้นแห่งความสำเร็จ ฌาน มรรค ผล องค์ธรรมได้แก่ ฉันทเจตสิกที่ในกุศลจิต ๒๑

ค. สัทธินทรีย์ ศรัทธา เป็นผู้ปกครองในความเลื่อมใสต่อสิ่งที่ควร องค์ธรรมได้แก่

สัทธาเจตสิกที่ในมหากุศลจิต ๘ มหาภิริยาจิต ๘ อัปนาขวนจิต ๒๖

ง. สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ เป็นหนทางให้ถึงมรรค ผล นิพพาน องค์ธรรมได้แก่

ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหาภิริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔

อัปนาขวนะ ๒๖

๑๐. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ?

ข. ให้แสดงอริยสัจจะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่ ๕ หมวดคือ

๑. ชันธ ๒. อุปาทานักขันธ ๓. आयตนะ ๔. ธาตุ ๕. สัจจะ

ข. อริยสัจจะ มี ๔ อย่าง คือ

๑. ทุกขสัจจะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) รูป ๒๘

๒. สมุทยสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก

๓. นิโรธสัจจะ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่นิพพาน

๔. มรรคสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่มัคคังคเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิกเป็นต้น ที่ในมรรคจิต ๔

กลุ่มงานวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย